

Előfizetési díj
Vidékire postán vagy helyben házhoz
hordva:

Egész évre	12 frt.
Félévre	6 „
Negyedévre	3 „
Egy hóra	1 „

Egyes szám ára 5 kr.

Megjelenik minden nap, az ünnepeket követő napok kivételével.

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Hirdetési díjak:
Őszi: használt gármond sor ára 6 kr.
Bágydij minden hirdetés után 30 kr. Nagyból és gyakori hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:
Bécsben: Oppelik Alajos (Wollzeile 22), Hansen stein és Vogler (Neuer Markt 11).
Pesten: Lang Leopold (Erzsebet-tér 9. z.)

Nyiteltéri cikkek
gármond sora után 25 kr. fizetendő.

Szerkesztői szállás: Belső-farkasutca 76. szám, hová a lap szellemi részét illető közlemények czimzendők.

Az értékes cikkek díjaztatnak. Kéziratok nem adatnak vissza.

Kiadó-hivatal: Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

A „KELET” politikai és közgazd. napilap negyedik félévi folyamára

kérjük az előfizetési pénzek mielőbbi beküldését, legcélszerűbben postai utalványlapokkal.

A lap szellemi része felől kezeskedik a szerkesztőség buzgalma és a munkatársak bőv sorozatának szakavatottsága.

A lap kiállítása körül alólírott kiadó-hivatal minden kitelhetőt elkövet, hogy a t. előfizetők méltó igényei kielégíttessenek.

Előfizetési árak maradnak a régiek:
Aug.—dec. 5 frt. Egy hóra 1 frt.
Aug.—sept. 2 frt. Egyes szám ára 5 kr.
8 előfizető után tiszteletpéldánnyal szolgálunk t. gyűjtőinknek.

A „KELET” kiadóhivatala.

Pest, augusztus 20. 1872.

— A holt idején, mely majdnem teljes szélesödést volt politikai életünkben inaguráló, mint minden a mi földi, szintén halálához közeledik. Bár még nem látjuk utcáinkon a népesedés tömörű létét, a mint ahhoz alkotmányos életünk már jóformán hozzászoktatott, de ha egyébben nem, egy-egy politikai kapacitás egy időre való föltűnésében tapasztalhatjuk, hogy az országgyűlés megnyitásától immár alig néhány nap választ el bennünket.

A nagy várakozás és feszültség, mely folytonos ingerül szolgál majdnem egy teljes hónapig, a választások tulnyomó részének lezajlásával, szintén elcsillapodott. Addig, míg — legalább a kishitűek — magát a párt állását és fennmaradását vélték féltetni: az osztatlan figyelem nem csoda, hogy e kérdés körül összpontosult s ezért alig volt egyén, ki a megnyitandó országgyűlés teendői iránt kockáztatott volna nyilatkozatot. De most, midőn a nemzet nagy többsége oly lényves tanúságát adta politikai érettségének; midőn a hazafiúi aggodó kebel teljes megnyugvást merithetett a haza biztosított békéje iránt, nem csoda, hogy a kételkedők, aggodalmaiktól megmenekülve, időt nyernek elvégre arra is, hogy a megnyitandó országgyűlés teendői, arculatja iránt cserélnek eszméket.

A „KELET” TÁRCZÁJA.

Emlékezések Svájcra.

(Naplóm nyomán)

Herepei Gerőtl.

II.

A vierwaldstätti tó és környezete.

A Rigi s rajta a vasut.

(Folytatás.)

Egyszer csak hatalmas szél — mely nálunk orkánnak is megjárna — zugott, morogva... bõmbõlve rohant végig az alattunk, felettünk s körülöttünk levő havasok gerincein; — de bizony még a miénken is. Jártunk, tapogtunk s a jövő jelenetért el akartuk valahogy magunkkal feledtetni a fagyos jeleket. Nem sokára kelet felől valami kékes sárga színekkel saturált fény tünt fel. Résen fiu a szemekkel! E színek lassan... lassan változni kezdettek, mint valami óriási kameleon színei. Most zöldeskék, majd habosfehér, [majd pedig lilaszín s veres színben változtak egymással. Ekkor a szélroham a leggarabonczásabb kezdett lenni. Egyszerre csak a egész keleti látbatárt lángvörös fény önti el; minden veres a mit ott látsz; havas, kopasz hegy s a menny boltzatja. Már már tűnedezni kezd el a

A teendők, melyek az új parlament előtt állanak, tulajdonképen mind örökség, melyet a mult hagyott a jövőre. A mult országgyűlés — nem épen a legjellemzőbben — reform-országgyűlésnek nevezetett. Egy részt ellenzékünk éretlen magatartása, de nem különben magának pártunknak tapintatlan és sokban a bölcseséget nélkülözõ elõintézkedései és rendszertelensége, teendőinek ezélszerűtlen munkabeosztása gátolá a megoldásra várakozó fontos feladatok elintézését. A mult országgyűlést megnyitó trónbeszéd ígéretei és reményei csak kis részükben lőnek beváltva. Most már bevégzett tények előtt állunk s ezuttal nem lehet feladatunk, hogy a recriminatio terére lépve akár pro, akár contra az okokat keressük, melyek a kétségbevonhatlan hátramaradást okozák. Elég tudnunk, hogy a hátramaradás meg van, s a most összeülendõ országgyűlés bizonynyal nem fogja a tanulságokat elszalasztva, felhasználatalanul hagyni azt, a mi kézzelfoghatólag előtte fekszik.

A mind hangosabbá váló fusió-hírek legalább határozottan erre hagynak következtetnünk.

A fusiót természetesen nem vehetjük abban az értelemben, hogy pártunk bármely tekinthet concessioikat birna tenni álláspontjának cardinalis tétéleire nézve. E tekintetben még a legvérmesebbek sem remélnék semmi-nemü engedményeket, a mint hogy várni sem lehet, hogy az oly példás kitartást tanusított és megerősödött párt a consolidatio hiányának avagy legjelentéktelenebb jeleit is mutatná.

Az a párt, mely tulajdonkép egy hatalmas eszme, a kibékülés eszméjének alapján állt a multban és, a parlamentarizmus életben nem jelentéktelen gyarapodásának új antheusi erõt nyert: öngyilkosságot saját maga ellen el nem követhet.

De épen e gyarapodás, mely a nemzeti közvélemény sanctionáló pecsétjét ütö a már is oly lényves eredményeket felmutatni képes alapelve, újabb bizonyítékot szolgáltatott egyfelől nemcsak a nemzet érettsége felől, hanem egyszersmind arról is, hogy az a veszély, mely eddig a pártfegyverem zsarnoki jelszava által mondatott egyedül elodázhatónak, nem az a nagy veszedelem, mely csak a feltétlen össze-tartás által elhárítható, hanem ma már oly rémkép, mely előbb lehet az absolutizmusnak, mintsem az alkotmányos szabadságnak és fejlődésnek szolgálatára.

Pártunk e megszorodott többségéből folyó természetes consequentiának tekintik politikai körünk a mind hangosabbá váló fusio-

nap óriási tűz tányrának felső karajja... Most... most nézd és borulj féltérde, mint a mystikus ókor napimádója és mondd el imádat ama mindene- ket teremto, fentartó, éltető isteni erőhez... Már félíg láthatod őt, alatta sűrű fehér ködburkolat, mely mintha finom hattyu pelyhéből vetett mennyezete nyugágya lenne e fenségének s mely oly fehér, hogy csak a felette levő tüztenger s az alatta tátongó sötét színek miatt látható. Már talpra állott ő fön-ségessége s a merre néz, mindenütt fény, világosság terül el. Ágya már rendbe hozva, fölvetve. A meny- nyezei kárpitjai szétváltak. Már megmosdott s oly üde, oly szép, mint a harmatosöppekben megfürdött rege tündérszépe. Minden keresettség s toillettel nél- küli örök pongyolájában oly igéző mint az „Éne- kek éneke” költőjének ideálja. Minden felé szórja keble mélyéből jövő meleg mosolyát. Csak reánk nem igen melegen mosolygott. Pedig azt tanítják róla a földi bölcsék, hogy „világít, melegít ő mind a jókaak, mind a gonoszoknak.” Világítani — vilá- gitott eleget, annyira, hogy még igen is sokat láttunk.

Láttuk alant a hegy töve közelében a vierwaldstätti, zúgi, küsnacht tavakat mint üde har- matosöppeket egy egy óriási gyűszűvirág tölcseres kelyheiből föl-fölcsillámlani. Láttuk a tóparti ha- lást, hálójjával akkorának mint egy barangvirág. Láttuk a nyájközt heverésző pásztor fiut, mint egy áskát a hangyák között s kürtjébe fuvása csak mint sáska sziszegés jutott füllünkig.

A szélroham miután kidühöngte magát, cse- desedni kezdett. A látthatár világosodni kezdett min- den felé. Az óriási havasoknak csak csúcsok látszott,

tőrekvéseket s így azok a hangok, melyek e jelenségekből a hanyatlást és válságot vélik kimagyarázhatni, bizonyára közelebb állanak a botránykereséshez, vagy üres fecsegéshez, mint az igazsághoz.

En legalább másképp magyarázni e két- ségbevonhatlan tényeket nem tudom, s azért biztosítom önöket, hogy bármit irjanak az ugy- nevezett „jól értesült” lapok: mindaz a magya- rázat, mi a meg-megcáfolt, de azért mindig fel- újuló híreket illeti, azok előtt, kik az irányadó körök nézeteibe bár némileg heavatottak, épen nem a dissolutio, hanem sokkal inkább a con- solidatio kétségbevonhatlan előhírnökei.

Egyébiránt a közel jövő be fogja tények által bizonyítani, hogy e conjuncturák a leg- kevésbbé sem csálnak.

Vederemo!

Bukuresti szemle.

A tengeri kigyó, melyet Románia és Magyar- ország közötti határkérdés neve alatt ösmernünk, ismét felütötte fejét a Rumunu sáros mocsárjában. Meglehető s rít feje van, de azért még sem olyan fé- lelmes, hogy ne mernénk szeméi közé nézni. Lássuk tehát: „a hivatalos lap—így kezd a mai vezércikkét a Romanul—egy fejedelmi rendeletet közöl, melyben 15 ezer piaster hitel nyitattik azon román tagok napi díjaira, kik az osztrák-magyar határ kijelölésé- vel megbíztattak.

Ezen ügy, mely ma szőnyegre került, a leg- fontosabb. Tudja az egész világ, hogy hazánknek Ausztia-Magyarország felőli határa több ezer meg ezer mérfölddel van megsértve. A méhádiai fürdők, melyekből Ausztia Magyarország húzza a hasznat, Romania határához tartoznak s egy igazságos határ- járás után azokat vissza kellene hogy adják. Egész havasok foglaltattak el lassan-lassan s ha nem csa- lódunk, több határszéli birtokos, kik jogaikban meg- vannak sértve, pert is indítottak. Minden román kormány kerülte ezen ügy megoldását. Gyengéknek érezték magukat, hogy jogaikat kivívassák s ezért mindig húzták halasztották. Az osztrák consul 1867—68-ban igyekezett megoldani ezt a kérdést, egy beszélgeté- sében, melyet akkor egy román miniszterrel ez ügy- ben folytatott, határozottan visszautasító feleletet ka- pott. Mit akartok, mi érdeketek van — kérdi a minis- ter — ma követelni megoldást? Austria igen jól tudja, hogy ő nagyon is benyomult a románterületbe. Ő tehát csak veszíthetne egy igazságos és részrehajlatlan határjárással. Következéské, ha minden áron ma akar- játok ezt megoldani, ez csak onnan van, mert min- ket jogaink visszaszerzésére, elrabolt tulajdonaink visszakérésére felette gyengéknek tartotok, épen azért, mi örizkedni fogunk ezt az ügyet az általatok kije- lölt pillanatban szőnyegre hozni.

egyébtt mindenfelé sűrű köd fogá körül, mely mind lennebb-lennebb kezdett alászállni, ugyannyira be- töltötte az később a völgyeket, hogy egy darabig az alattunk levő helyekből épen semmit se láttunk. Mintán testi szemek a külső természetben mit sem lát- tak, lelki szemekkel egyéni természetünk zürzavart képein merengtünk.

Sajátosság jellegvonása az a természet remek műveinek, míg egyfelől határtalan gyönyörű s cso- daltatási vágyat kelt az emberi kebelben maga iránt; másfelől leverő szomorú gondolatoknak lánczolatosszu sorát ébreszt fel az emberben önmaga iránt. Az „én” gyarlósága, a természet egyszerű és a leg- logikaiabb harmoniái közepett nyilatkozik a maga legleleplezetlenebb valójában.

Mig ily forma gondolatok hánykódhattak el- méinkben, elértünk oda, honnan egy jó órával ez- előtt elindultunk a „Hotel Staffel”-hez. Itt regge- lizve — siettünk le Kaltbaadig, mint a hol van a Rigi vasuti állomás, hogy a felfelé jövő vonatra várakozva, azzal megint a völgybe Vicznauba mehessünk.

Mig a „Kaltbaadig” értünk, a nap meglehe- tősen terjesztette szét sugarait a látthatáron, de a melyeknek mi itt 4436 láb magasban kevés mele- gét éreztük.

Mig a vonat megérkezne, bámultuk a tőlünk délre elterülő Álpcsoportozatot, melyek csak nem mind jól kivehetők valának.

Láttuk az appenzelli álpok legmagasbik csú- csát a 7090' magas Churfirstent, a 9016' ma- gos Uri Rothstockot, az oberlandi álpocsoportozatban a 12828' Jungfraut, mely arról neve-

Elhalasztjuk azért minden erőnkkel, mindaddig, míg Románia belállapota és Európának politikai hely- zete meg fogja engedni, hogy teljes igazságot kérhes- sünk és remélhessünk. Az akkori bölcs consul és agens, bárha e felelettel elégedetlen volt, meg kelle hogy hajolják a román miniszter öszinteségi és ha- zafisága előtt, ki a haza jogait nem akarta kockára tenni. Ugyanezt a magatartást követte azon bizott- mány is, mely 1869-ben a határjárás végett ki lőn nevezve; ama bizottmány, melynek tagjai Negri, Do- nits és egy katonatiszt valának, hozzá s fogott volt megbízatásának végrehajtásához. Azonban már az el- ső lépésnél átlátta, hogy a megoldás mily bajos.

Valóban megállapította azonnal, hogy a román terület Orsova határánál, hol az első vizsgálatot tet- ték, egy igen nagy területen meg van sértve. Később a bizottmány kénytelen vala munkálatát félbeszaki- tani, ugy azon nehézségek miatt, hogy az osztrák-ma- gyar delegátusokkal a meghatározott pontokon talál- kozhassék, valamint azért is, mert szótvetett a nehézségekkel, a melyek akkor fölmerültek volna, hogyha az a haza érdeke és jogai értelmében a haza határszéleit, ki akarta vivni; a dolog tehát akkor félben maradt, sőt az azután következett kormány is eszé- lyesnek találta azt az ügyet nem bolygatni. Ha te- hát 1869-ben, midőn még Ausztia az 1866-iki há- borúból nem volt felüdülve, midőn mind kívülről min belülről ingott, nem lévén szövetségesei, midőn Franciaország még lábán állott és a napoleoni csá- szárság Európában hatalmas colossusnak látszott; ha mondjunk még akkor is veszedelmesnek látszott a ha- tárjárás kiegyenlítéséhez fogni, ki ne látná által, hogy mennyivel nagyobb most a kockáztatás.

Ausztia ma Magyarországgal teljesen ki van békélve s egyszersmind Poroszországgal is, a kinek ma Bukuresben oly nagy befolyása, szövetséges. Azt kérheti tehát ő ma a porosz kormánytól, és ennek romániai ügynökeitől, a mit épen akar.

Franciaország ma, bár óriási léptekkel halad üd- lése, mégis teljesen képtelen kedvező befolyást gyako- rolni egy oly kis nemzet érdekében, a mely el lenne nyomva. Mit jelentsen tehát a mi határkérdésünknek ilyen súlyos pillanatban felvetése? Talán e kérdésnek Ausztia-Magyarország előnyére és Románia hátrá- nyára való megoldása, egyike lenne azon kötelezett- ségnek, melyet mostani kormányunk magára vállalt? újabb kezesség-e ez is, melyet támogatóinak akar adni, hogy a kormányon tovább is meglássák. Min- dent Costaforu urtól és társaitól várunk, odaadták az osztrák-magyaroknak a haza kikötőit, odaadták a Pruthot és még meg is hazudtolták a Monitorban, mintha a Dunát is odaadták volna. Senkisésem csu- dálkozhatik tehát, ha a hatalomban való megtar- tatásokért a román területnek egy igen nagy részét is oda fogják adni, kötelelességnek tartjuk azért ria- dót verni, a románokat ez ügyre, a mely ráuk nézve oly nagy fontosságu, figyelmessé tenni.

zetes — a mint mondják — hogy ember még nem járt a tetején, a hány megkísérlette a felmenést, mind ott maradt, természetesen hogy angolok vol- tak! Láttuk a 12609' Mönchöt, a 12737' Ei- gert és a 13160' Finsterarhornot, melynél csak a 14278' Monte Rosa s a 14807' Mont- blanc magasabbak, de a melyeket a felettük nyug- vó ködburkolat miatt nem láthattuk.

A mig itt úgy fél óráig a gyönyörű havasi panorámában gyönyörködtünk, úgy 7 órakor hallottuk a felfelé jövő vonat fűtyentéseit s egy-egy kanya- rulatban fel-felcsapódó karika füstöket (illetőleg gőzt) melyek úgy tüntek fel mint egy híres pipás bará- tom mesterséges karika füstjei, melyeken annyiszor elgyönyörködtünk abban a boldog időben, mikor ugy fumigáltuk a világot. Szegény barátom hol ju- tottál eszembe és miről!... Te már rég porladozol az enyedi temetőben. Hja—bizony csak füst és pára az élet.

1/2 8 órakor kapaszkodott fölfelé a vonat, egy esomé vasuti munkást s egy néhány utazót szállit- va. A munkásokat egész a „Staffel”-ig szállitot- ták, hol a még be nem végzett munkálatokat foly- tatták.

3/4 8 ra már bennlünk a kényelmes, széles és hosszú vonati kocsi- ban, mely nincs falakkal ele- kesztve, mint a rendes vonatokon, hanem az egész egy s az egész társaságot lehet látni.

Lassu kimért méltósággal ereszkedtünk lennebb lennebb s oly rendszeres taktusban, hogy egy ember nem lenne képes így menni lefelé.

(Folyt. köv.)

Egy másik ismeretes tengeri kigyó, úgynevezett zsidó kigyó, a melynek újabb alakban felmerülése a vörösköket az öröm mámorában ringatja. A Journal de Bukarest — írja a Románul — a mai számában azt mondja, hogy Preixotto ur, ez a Romania rágalmazója, ez egy jegyzéket küldött volna a ministeriumnak, melyben segítségre hívja fel, hogy a zsidóknak Amerikából való kivándorlását elősegítse. A Journal de Bukarest nem kételkedik, hogy a kormány megragadja az alkalmat, ez ügy megoldására, melynek gazdasági jellemét ma már az egész világ ismeri. Nem tudjuk ha vajjon ezen zsidó consulnak másként amerikaiak jegyzéke való e, vagy nem? Félünk, hogy a reactio a kormányon megmaradhaszon, nem fogja kisiklani engedni ezen fegyvert. Rozetti urat azonban biztosíthatjuk, hogy az egész ország adózni kész a zsidó proletariát Amerikába való kivándorlására, van ott elég arany, ezüst és rézbánya, a mely ezen népségnek nyervágját kielégítheti, ott izzhatik nyereszkezdéseiket a nélkül, hogy másnak kárára lennének, mert az amerikai terület mérhetlenségbe elveszve, senkire nézve sem lehetnek sem károsok, sem veszedelmesek. Ha a Rozetti urnak tulajdonított jegyzék való, mi őt üdvözljük. Az eszme nagy s megmentendi magokat a tisztességes zsidókat is, kik régtől óta hazánkban laknak s jelentékeny kereskedelmük van, az idegen proletariát ama rákfenéjétől, a mely őket is compromittálta. A honi zsidók azt hisszük, hogy érteni fogják a proletárok kivándorlások következményeiből származható előnyt, és azt hisszük, hogy ők magok is segédkezet fognak nyújtani ennek megvalósításához.

Br. Bánffy Albert emlékirata a miniszterelnökhöz.

(Folytatás és vége.)

Ha azonban föltűnő az, hogy egyesek materialis kívánalmak vagy talán panaszaik egymástól annyira eltérők: ne okozzanak bennünket, hanem inkább azokat, kik gyéren nyújtottak alkalmat kihallgatásunkra. s midőn néha váratlanul megröghanya, kényszerítettünk panaszaikat szóval kifejezni, csoda-e, ha mindenki fájdalomnak csak legnagyobbikát nyilvánította.

Állapotunk hasonló szon kórodai betegéhez, kik naphosszant remélik orvosaik megjelenésével elmondhatni szenvedéseiknek legnagyobbikát. S vajjon ugyanazon betegségben szenvedőknek fájdalmaik hasonlóak-e? Nem említené lenne-e azon orvos, ki ebből a betegségnél már megszűntét állítaná, s nem helyesebben lenne-e az, ki meggyőződne, hogy a szenvedés általános.

„Kívánalmak kielégíthetetlenek”: inkább mentesül szolgálhat a semmittevésnek, mint vádul követelményeink túlságára. Mert miből állnak politikai követelményeink?

Ha szükségesnek tartja a kormány nemzeti politikánk kifejtésére, consolidálására az egygyólvadást, együttartást: kezdjenek a munkához és szüntessék meg azon örökös kivételeket, melyekkel fölforgattak eddig majdnem mindent, mi a gyakorlati életben hasznos és szükséges volt, és megintatták hűveikben azon hitet, hogy rajtunk segíteni, könnyíteni akarnak.

Ha azonban a magas politika nem tartja időszereket, hogy nagyobb átalakulások kezdetüket vegyék, vagy talán félnek, hogy követelményeinkkel terhőkre válandunk, teremtsenek új, vagy indemnitások alapján hagyják meg a régi rendszert. De szüntessék meg ezen folytonos kivételeket, naponta terjedő anarchiális állapotot. Elégítse ki a kormány a kegyeire szorult egyéseket, kiknek folytonos hátrátételük megélhetési kérdés; szüntesse meg környezetében az eddig hatalmat gyakorolt bureaucraticus dolyfót, mely az erdélyiekben csak toladókat tekint; legyen a kormány méltányos, midőn jelenleg a százakra menő ministerialis hivatalnokok közül alig 56 részesül az irtalom szánalom-kenyerében.

Nehogy azon vád alá essem, miszerint magam is elfogultságtól ragadtatva, csak polemikával kívánom excellenciád becses idejét elrabolni, tényeket sorolándók föl, melyekből meggyőződhetik állapotunk tarthatatlanságáról s azon folytonos hátrátételekről, melyekben úgy itten, mint otthon, kivétel nélkül részeaulunk.

A törvénykezésben a német törvényt hagyták életben, s midőn úgy bíráink, mint mi magunk ezen eljárásához szokva, peres ügyeinket némileg folyóvá tettük, az új perrendtartás az addigi eljárást megzavarta, mondhatni mindent megakasztott.

Örökösödésünk Erdélyben a német törvény rendszabályai alatt áll, holott a partumban, az ország-bírói határozat által megállítottak érvényesek. S így azok, kiknek birtokaik mindkét helyett vannak, még végredeleltileg sem intézkedhetnek, mert nemcsak más az örökösödés, de a végredeleltileg érvényessége is külön formának van alávetve.

Különbözik a váltó-eljárás s különösen a bánnyatörvény a közszén szabad kutatásában, mely Erdélyben a birtokosságnak legnagyobb hátrányára hozott be: s ennek megváltoztatásáért, a magyarországinak Erdélyre való alkalmazásáért több helyen még a törvényhozáshoz is folyamodott a birtokosság.

A német büntető törvény alkalmaztatik az erdélyi bűnösökre. S minő anomalia, midőn a legfőbb

törvényszéknél az azonos bűnösök közül az erdélyi német törvények szerint, a magyarhoni attól egészen eltérő elvek alapján ítéltetik el.

Mezei rendőri törvényeink nincsenek: a német rendszabályok nem alkalmaztatnak, a magyarországiak be nem hozattak; s elszórt, rendezetlen és számos parcellákból álló birtokainkon vagy minden gazdálkodás lehetetlen vagy tulajdon fölgyázóink által kell vagyonunkat, természetmennyeinket a folytonos megtámadók ellen védelmezni. A németek által behozott erdő-törvények sehol sem alkalmaztatnak; a kártevők többnyire csak a tetten talált kár megtérítésére ítéltetnek; s mi lehet ennek természetesebb következménye, mint erdeinknek tökéletes elpusztulása. De a nemzetgazdasági káron kívül a lopni vágyás s ennek természetes következménye a demoralisatio majdnem általános. s nem rég történt, hogy vagyonsabb polgár is ily lopáson találtatott.

Midőn Magyarországon minden az urbéri viszonyokból fönmaradt egyenetlenségek törvényhozáson utján megszűntetett, és mindenki birtokának szabad rendezésére jogosítva van: Erdélyben a birtokrendezés föltételére csak az lehetett jogosítva, ki az egész rendezendő területnek felett bírta.

Magyarországon az állam által kárpótlandó urbériségért a birtokosság tökéletesen kielégítve, midőn Erdélyben némi kérdések függőben tartatnak, s 4 év óta a ministerium előtt ellátatlan hevernek. Midőn a szászoknak a teljes kárpótlás kiadatott, a magyar birtokosoktól, a német kormány által kiadott, a törvényszékektől jogosnak elismert és kiutalt kárpótlásaik a képzelt vegyes szolgálmányi ügyü alatti, a jelen kormány által önkényileg értéketnek meg a törvényes eljárás tökéletes mellőzésével.

A dézsmamegvaltásban különböző eljárás követetett el; előbb a szász papságnak minden előzőkenységgel kifizetett az egész dézsmakárpótlás és annak 1848. óta számított hátralék-kamatja; szinte 10 évet tartott, míg ugyanezt a többi felekezeti papjaink is megkaphatták, s ekkor is inkább annak köszönheték, hogy igen föltűnő lett volna a hasonló jogalappon fekvő követeléseket elutasítani.

Ugyanez a birtokossággal szemben egészen ettől eltérő eljárást alkalmaztak. Ugyanis az 1858. szeptember 15 én kiadott lf. patensben az urbéri dézsmának két külön osztálya állapittatik meg, és a fiscalis censussal terheltnek kárpótlása egészben megtagadtatik, (noha a papságnak hasonló jogozimen birt és census cathedrativussal terhelt dézma-kárpótlása egészben kiadatott) és kárpótlás alá fölvendő urbéri dézsmának azon urbéri községekben határozottatott fölvetetni, mely helységeknek nevei a régi összeírásokban bejegyezve nem voltak.

Noha kétségtelenül áll az, miszerint az urbéri dézsmák jogi fogalma Erdélyben két külön jogalapon állott, de a századok óta fontosabb és változatlan gyakorlat ezen különbséget megszüntette, s csak is az erdélyi különleges viszonyok, s e részben is a magyarországiaktól tökéletesen eltérő jogalapot megismerése vezethet az erdélyi birtokosság e részbeni sérelmének méltánylására.

Az urbéri dézsmák mennyiségi fogalma — nem különböztetve meg a papi vagy földesuri jogosultságot — általánoson nona és decima nevezet alatt ismeretesek; holott ezen jelenleg fiscalis jognak állított arendae dézsmáról az 1545-ik évben augusztus 25-én Erdélyben tartott országgyűlésen, már ezen haszonbéri összeg mennyiségéről megállapittatik: Arenda decimarum constituat undecimam partem justae valori. Később ezen törvényes gyakorlatot Magyarország is elismeri, s első Ferdinánd alatt a Corpus juris 1552-ről a 29-ik törvényeikk ezen szavakkal rendelkezik: quod in Transsilvania juxta veterem ejusdem provinciae consuetudinem fiat arendatio decimarum. Ezen adatokból nem csak az tesz ki, miszerint a dézsmának mennyisége is egészen különbözött attól, mi törvényeinkben nona és decima alatt volt ismeretes: hanem különösen az, hogy már az 1556-ban bekövetkezett secularisatio előtt is, a természetbeni dézsmavétel, a birtokosságnak törvények által biztosított s változás alá nem vehető, valóságos tulajdona volt.

Későbbi törvényeink hasonló értelemben rendelkeznek és azokban ki van mondva, miszerint ezen arendae dézma a régi összeírások alapján csakis azon mennyiségben fizetendő, mint azelőtt, s ezen összeírások a káptalanokban megőriztessenek.

Alkotmányunk biztosított Leopoldi hitlevél 16. pontja ezen szavakkal rendelkezik: „decimas etiam consveta apud ipso arenda redimi solitas, dominis terribus reliquimus.”

Kétségtelen mindezen fölhozottakból, hogy a fiscust vagy az államot csak ezen haszonbér erejéig illette tulajdoni jog, mert midőn századok óta fönálló törvényeink értelmében ezen haszonbér sem nevelni, sem természetben venni az állam jogosítva nem volt, az azóta dézmával terhelt terület szaporodás egyedül a birtokosság javára kell hogy számíttassék, annál is inkább, mert a papok dézma-kárpótlásaik kiszámításánál már ezen eljárás alkalmaztatott, s mindennél csak a census cathedratikus tőkéje vonatott le kárpótlási illetőségükből.

A dézma kérdésének elődázására nem szolgálhat mentesül a magas kormánynak az 1858. sept. 15-én kelt lf. patensre való hivatkozása; az 1860-ik évben Főlekes Urunknak kiadott válaszló rendelkezete az 1858-ban kiadott lf. patens ideiglenességét az

által is elismeri, hogy ezen dézma-kérdést a törvényhozással rendeli fölvetetni és elintéztetni.

Még feltűnőbb azonban az igazságtalanság, midőn az előbb említett, királyi joggal terheltnek állított dézmákon kívül a kétségbe nem vont urbéri tizedkárptótlások fölszámításánál minden okadatolás nélkül a kárpótlási tőkének 10 évi hátralék-kamatját önkényileg vonják le; sőt akkor, midőn a papságnak még azon dézmakárpótlásába is, — melyet a hasonló jogon birt birtokosságtól ez ideig megtagadtak — költségek fedezésére csak $\frac{1}{6}$ részt vontak le, a birtokosságtól ugyanezek fedezésére az egész kárpótlási összegnek $\frac{1}{3}$ -át vonják le.

A székelvöldön az újabb időben határozott kárpótlás is a leghanyagabbul kezeltek s elvesztette tökéletesen azon hatást, melyet ezáltal a törvényhozással és a kormány elérni akart. Már az utalványozások is leghanyagabbul adattak ki, még lassabbak a törvényszéki kiutalások; s miután általában az özszegek kisebbek s nagyobbakra kisebb birtokosoké, kik az eljárásához nem értenek, a már kezeikben levő utalványokat 60—70% veszteséggel adják el. Ha nagyméltóságod e részben fölvilágosítást kívánand, meg fog győződni, miszerint a jogosultaknak nagyon kevés része, s ezek közül is csak a nagyobb birtokosok, kik kárpótlásaikat magok vették, a kisebbek többnyire másokra előre átruházták.

Az egymást fölvaltó kormányok különbözőleg jártak el a függő urbéri kérdések elintézésében; az utóbbi meggyőződve, hogy a tárgyalmas miatt azok a rendes törvényszékektől el nem láthatatnak, külön urbéri bíróságokat állított föl. Most az újabb szervezet szerint minden törvényszéknél legfőbb egy bíró leendő ezekkel elfoglalva; de miként legyen képes ezt elintézni, midőn állithatom, hogy az egész országban maig sincsen a falvaknak $\frac{1}{100}$ részében a birtokrendezés keresztló vité, számos megyék, különösen székekben megkezdve sincsen.

A politikai administratio hiányai nem kisebbek; ezeknek előadásával jelenleg nem kívánom Nagyméltóságod figyelmét terhelni, csak azon eljárásra vagyok bátor föl hívni, melyet egyeinkkel szemben elkövettek, s mely sokakban azon hitet erősítette meg, miszerint az erdélyiek nemcsak számba nem vételben, de valóságosan hátrátételben részesültek.

Nem említem, hogy alkalmazásra csak azok számíthatnak, kik bizonyos protectiókban részesültek; az ily módon bejuttatott ellen is mindent elkövettek, hogy azokat a bureaucraticus világ előtt képtelenül tűntessék föl, hogy őket tökéletesen lejárva, mielőbb eldobhassák. Nem akarok példákra hivatkozni, de bátran állithatom, miszerint az összes, mint említem, 56 itteni ministerialis hivatalnokok közül kevesek azok, kik az eddigi eljárás mellett előmenetelök által jövőjüket biztosítottak hihették.

Ezen bureaucraticus ligának befolyása még kiálthatatlanabb Erdélyben, hol majd minden tekintélyesebb politikai hivatal magyarországiaknak vagy idegeneknek kezeiben van, kiknek naponta szaporodnak assecláik akkor, midőn erdélyi, a ministeriumokat kivéve, egész Magyarországon alkalmazva egy sincsen.

Hogy ott, hol a kisebb birtokosság s a szegényebb polgári osztály a materialis elűnyedés küszöbén áll, s hol ezeknek egyedül megélhetési módjuk a hivatalba juthatás: itélje meg nagyméltóságod, mekkora legyen elkeseredésük, midőn állithatom, hogy már a föltétlen egyesülés közvéleménnyé tételében e részbeni reményeiknek kielégíttetése nagy szerepet játszott.

Végre szükségesnek tartom excellenciád becses figyelmét tulajdon képviselői állásunkra föl hívni, s nem magunk, de a kormány és különösen a közös haza érdekében egész őszinteséggel, bizalommal föl kérni: tekintsen szét, s becses ítéletére bizom: lehet-e gondolni, hogy ezen pártunkhoz tartozó 65 erdélyi képviselő valósággal képviseli az ország összes közvéleményét, különösen ha még ezek közül is le számíttatnak a magyarországi és szász képviselők? Lehet-e hinni, hogy az ország magyar eleme, mely egész 1865 évig a leghatározottabb magyar politikát fontartani, s a legnagyobb következetességgel azt elősegíteni tudta most annyira kimerült legyen, miszerint jövő átalakulásának nehéz munkáját a mi kezeinkre bízni merészelne? Már a mult választásokor egy bizonyos közönbösség vala észlelhető, most hozzájárult a sok részbeni elégtelenség, s bocsásson meg excellenciád őszinteségemért, ha állítom, hogy csaknem általános a jelen viszonyok iránti diffidentia.

Nevelni ezt a személyes, talán mondani fogják, provinciális büszkeség, midőn [mindenki magát lenéztetnek hiszi, de neveli különösen annak megdondolása, miszerint társadalmi osztályaink egyike sem illeszthető a magyarországihoz; büszkesége nem enged, hogy alászálljon, vagyona elégtelen, hogy hasonló közt magát fontartsa.

Egy bizonyos materialis jobblétet, viszonyaink némileg rendezését várták és várják mi fölünk, s állithatom, miszerint személyemet illetőleg csakis azon remény hozott ide, e tekintetben valamit tehetni, s mondhatom, talán ezért kényszerítettek ide jönnöm! Maholnap vége hivatásunknak, s a mulasztásokért megtérül okokat fölhozni nem tudunk.

Öt évi ittenlétünk alatt kétségbevonhatlan bizonyosságait adtuk őszinte ragaszkodásunknak, és büszké vagyunk, hogy pártunk is a kormány erősítésébe közreműködve, erdélyi érdekeinknek háttérbe

szorításával is, a kibontakozódást elősegítettük; reméljük azonban, hogy a kormány és pártunk Erdély különleges viszonyairól jövőre tudomást nyelve, méltánylólag fognak eljárni azon érdekeink kielégítésében, melyek egyedül teendik lehetővé a közös czél elérését, a közös haza egygyólvadásának megőrkítését.

A Kelet szerkesztőjéhez.

Kedves barátom! A „Kelet” 184-ik számában Daróczy Imre udvarhelyvárosi tanácsos polémiát kezd lapod egyik levelezőjével s egy költséggel jönnek látja az én igénytelen személyemet is meg támadni.

Lapod levelezője, a ki a kérdéses tárgyban nem én valék, valószínűleg megfelel majd magáért. Az én közbeszólásom pusztán az ellenem intézett támadásokra vonatkozik, s ezt — lapod iránti ti szívetből — nem mulasztatom.

Az udvarhelyvárosi választás eredményének odi-umát Daróczy ur reám igyekszik áthelyezni. Bizonyítás gyanánt felhozza, hogy én, midőn az egyikünk visszaléptetését eszközözendő deakpárti nagy gyűlésről volt szó, „egy privát beszélgetés alkalmával” ezen szavakat mondtam volna: „Talán bolond az ecclesia, hogy most, midőn kisebbségben van, gyűlést tartson.” Más szókkal azt teszi ez, hogy kisebbségben tudván pártomat, nem mertem magamat egy nagy gyűlés határozatának alávetni.

Ezzel szemben, kénytelen vagyok kedves szerkesztő barátom, miként te valakivel szemben minapában téved, fogadást ajánlani illetéknéppen:

Esküdjék meg Daróczy ur az udvarhelyi kir. járásbírósz előtt, hogy én az általa nekem tulajdonított szavakat mondtam, s én fizetek tiz darab aranyat az udvarhelyi kör népevelési egylet javára. Vagy megesküszöm én, hogy nem mondtam, s fizessen Daróczy ur ugyanannyit ugyanazon célra.

De még tovább megyek.

Midőn Udvarhelyt a választási mozgalmak megindultak, s deakpárti jelöltekül kettőnek neveit emlegeték, személyesen beszéltem Daróczy urral s indítványt tettem neki a következő értelemben: írjunk alá mindketten egy nyilatkozatot, melyben becsületszavunk alatt kötelezzük magunkat, hogy az udvarhelyi ismeretes deakpárti irányadó egyénekből összehívandó értekezlet határozatának alávetjük magunkat, ha bármelyikünk, avagy egy harmadik javára is fogna kiütni ama határozat.

Daróczy ur nem fogadta el ajánlatomat. —

Esküdjék meg Daróczy ur, hogy ez nem történt meg, vagy megesküszöm én, hogy megtörtént és — álljon a fennebbi fogadás. —

Tudomásom szerint, ügyvéd Gyarmathy Ferencz t. barátom is megkísérelte Daróczy urral a most említett indítvány elfogadtatását. Neki azt felelte D ur, hogy Horváth Mihály püspök elől sem lép vissza semmi szín alatt.

Meg vagyok győződve, hogy ennek igazolásául Gyarmathy Ferencz t. barátom kész az enyémhez hasonló fogadást D. urral szemben elfogadni.

Midőn láttuk, hogy Daróczy ur — az ő szavaival élve — ilyen „határozott ember”, értekezlet tartának, melyen többek közt jelen valának Nagy Lajos törvényszéki elnök, Kovács Domokos polgármester, Demeter Endre főesperes, Lajber Lajos főkapitány, Rápolthy Domokos alkapitány, Gyarmathy Ferencz ügyvéd, Lengyel Péter, Tamás Antal, Gergely Ferencz — s több más közbeesülésben álló városi birtokosok és polgárok. Ez alkalommal felkértem az értekezlet tagjait, hogy miután főcélunk — az ügygyőzelem, és ennek minden személyes tekintetek alárendelendő: Daróczy urnak atyafiságos összeköttetésein és „változhatlan akaratán” kívül egyéb tulajdonságaitól eltekintve, vizsgáljuk meg a körülményeket, bíráljuk meg lelkiismeretesen, ha valjon győzhet-e vele az udvarhelyi Deák-párt? s ha igen: ne is tanácskozzunk tovább a jelölt megállapítása iránt; én kijelentem, hogy nem léptem föl és szándékomban sincs föllépni; vigyük egy akarattal Daróczy urat.

Hogy ez így történt: arról a most említett igen tisztelt urak tanúságot tehetnek. Hogy aztán ezen értekezlet D. urat nem látta possibilisnek: azért — reményem — nem én vagyok felelős.

Más napra az értekezlet ismét egybegyűlt, s erre már D. ur és pártvezérei szintén meghívtak; D. ur nem jelent meg, pártvezérei ott voltak. Ezek előtt ismételtam azelőtti napon tett nyilatkozatomat.

Ez értekezleten egyértelműleg kimondottat, hogy a kisebbségben levők becsületbeli kötelessége leendő csatlakozni a többségben levő és azonos elveket valló pártához. Miként tartották meg ezt Daróczy urék: tudva van.

Tény, hogy ugyanazon értekezleten dr. Fehérvári, ügyvéd Gyarmathy és tanár Török urak megbíztak egy olyan gyűlés összehívásával, melyben az összes Daróczy és Jeney-párti választók részvétele mellett, esetleg a jelöltek programjainak meghallgatása után, szavazattöbbséggel lenne egy jelölt megállapítandó.

Ilyen gyűlés nem tartatott. Hogy miért maradt el: talán jobb lett volna Daróczy urnak e kér-

